

influence the students increasing their motivation to learn for the purpose to become good specialists in future.

Key words: *communication, communicative culture, conflict, education, generation, implement, skills, supervisor, teacher.*

УДК 327: 7

А. А. Білик, М. І. Шахман

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ЧИННИК ТРАНСФОРМАЦІЙНИХ ЗМІН У СУЧАСНОМУ МИСТЕЦТВІ

У статті розкрито трансформації у сучасному образотворчому мистецтві в контексті глобалізації. Спираючись на творчість практиків та праці теоретиків, порушено проблему «кордонів» у сучасному мистецтві в умовах глобалізації культури. Показано значення мистецьких бієнале у сучасній культурі.

Ключові слова: *глобалізація, сучасне мистецтво, інсталяція, перформанс, Венеціанська бієнале, Шанхайська бієнале.*

Мистецтво як соціальне явище відображає процеси глобалізації. Значна роль у соціокультурній інтеграції належить мистецьким бієнале. Проаналізувавши їх тематику, знакові роботи, можна говорити про проблеми глобалізму як пріоритетні в сучасному мистецтві. Глобалізація в культурі плідно вивчається вітчизняними і зарубіжними дослідниками. Найбільш ґрунтовно тема висвітлена в монографіях і фундаментальних публікаціях академіка В. М. Шейка, а саме: «Культура України в глобалізаційно-цивілізаційному вимірі (історико-методологічні аспекти)», «Культура та цивілізація в історико-культурній думці України в добу глобалізації», «Культура та глобалізація: компаративістський аналіз», «Культура. Цивілізація. Глобалізація (кінець ХІХ-початок ХХІ ст.)» та ін. Попри все обрана тема є полемічною й гостроактуальною з огляду дослідження сучасного мистецтва в умовах глобалізації.

Метою публікації є аналіз трансформації сучасного мистецтва в контексті глобалізації.

Вплив глобалізації на мистецтво безсумнівний. Окреслимо найбільш значні трансформації в contemporary art в аспекті глобалізації. Передусім поширення в художній практиці інсталяції, що породжує також розмивання кордонів між «мистецтвом і не-мистецтвом». Мистецтвознавець І. О. Яковець слушно зазначає: «Глобалізація культури призвела до того, що, з одного боку, „світ мистецтва” став шукати нові способи презентації художньої творчості, з іншого боку, художні вміння виявилися затребувані в нехудожніх сферах культури» [1]. Так, створення інсталяції передбачає застосування різних матеріалів, готових предметів тощо. Тому часто на слизькому колі опиняються не лише глядачі, а й мистецтвознавці. Хрестоматійною є історія, що сталася 2008 р. з художницею Тетяною Ечеверрі Фернадес під час виставки в лондонському «Royal Academy». Відвідувач випадково вривався у високу керамічну скульптуру і та розлетілася на шматки, інша публіка вже через кілька хвилин фотографувала черепки вже як новий художній артефакт.

Історія мистецтва знає чимало випадків, коли експоновані інсталяції з'їдалися відвідувачами або ж, зважаючи на відсутність естетичного і наявність занадто буденного, ставали «жертвами» прибиральників і опинялися на смітниках. Наприклад,

інсталяція «Моє ліжко» Трейсі Емін виглядала так: зім'ята постільна білизна, розкидані навколо капці, преса і попільничка. Працівник однієї зали, де експонувалася робота, вирішив, що вандали зіпсували конкурсну роботу (до речі, інсталяція була висунута на премію Тернера), тому акуратно заправив ліжко і викинув «сміття» [2]. Не менш кумедною є ситуація з інсталяцією Хьорста, що була представлена в лондонській галереї «Eyestorm». Стіл з брудним посудом, пивними пляшками і попільничками був встановлений поряд з мольбертом і драбиною. Прибиральник галереї прийняв це за залишки чиєсь трапези, і викинув на смітник інсталяцію відомого художника [3].

У межах глобалізації відбувається деконструкція класичної образотворчої системи, знищення кордонів між «традиційними видами мистецтва». Наприклад, «образотворчим мистецтвом і сценічним», «образотворчим мистецтвом і дизайном». Показовою у даному випадку творчість художників-перформансистів. Так, М. Абрамович у перформансах досліджувала комунікацію між художником і публікою. Наприклад, у перформансі – «Ритм 0». У галереї на столах було розкладено предмети, які могли завдати як біль, так і задоволення. Художниця нерухомо стояла на місці, тоді як глядачі мали використовувати наявні предмети на власний розсуд. Спочатку люди вели себе стримано, однак з часом стали агресивними. Одяг на ній був зірваний, на тілі – численні порізи. Перформанс був перерваний господарем галереї, коли один з відвідувачів навів на художницю зброю.

У сучасному мистецтві стали популярними проекти, де тема глобалізації стає магістральною. Одним із них є мистецьке бієнале, фестиваль міжнародного масштабу, що проходить раз на 2 роки й об'єднує на певній території творчі проекти багатьох країн. На сьогодні існує понад 200 бієнале по всьому світі. Україна також бере активну участь у світових мистецьких заходах як учасник, а нещодавно як організатор. Наприклад, 2012 році в Україні відбулась перша міжнародна бієнале сучасного мистецтва «Арсенале-2012», впроваджено бієнале сучасного мистецтва в Одесі. Бієнале надає можливість художникам представити себе і свою країну на міжнародній арені. Кожна конкретна виставка має офіційну тему, в межах якої об'єднують всі проекти. Ключовою фігурою на бієнале є куратор (або група кураторів), якого обирають серед провідних фахівців культури та мистецтва. Куратор розробляє ідею та концепцію бієнале, запрошує учасників, затверджує програму проведення виставки тощо. Зазвичай бієнале проходять у межах всього міста. Тобто програму продумують так, щоб оптимізувати діяльність усіх місцевих художніх і культурних центрів, таким чином залучивши більше глядачів та туристів. Тривалість такої події – до декількох місяців.

Першим і самим престижним є Венеціанська бієнале, яку заснували 1895 р. як міжнародну художню виставку. Академік, народний художник України Віктор Сидоренко пише: «Серед найбільших світових мистецьких форумів Венеційська бієнале посідає провідне місце. Як незалежна держава Україна опинилася серед постійних країн-учасників з 2001 року» [4, с. 104]. Сьогодні Венеційська бієнале складається з трьох частин: щорічного венеціанського кінофестивалю, фестивалю архітектури і мистецького бієнале. Саме художня виставка проходить у непарні роки, а інші дві частини – у парні. Слід зазначити, що глобалістський курс бієнале був взятий ще у другій половині ХХ ст., який чітко простежується наприкінці століття. Мистецтвознавець Олесь Авраменко зазначає: «Міжнародна виставка у Венеції від початку свого існування (крім років світових воєн) завжди привертала увагу європейських художників. Після Другої світової тут почали активно експонуватися митці з інших континентів» [5, с. 61].

Завдяки бієнале стали відомі імена художників з країн Латинської Америки,

Сходу, Африки, Арабського світу. Їх мета – експонуватися у західних музеях і галереях, брати участь у різних виставках провідних кураторів, міжнародних проектах, де створюються сприятливі умови для творчого росту. Країни неєвропейського континенту намагаються влаштувати власні великі міжнародні виставки за участю провідних митців. Наприклад: Бразилія (бієнале в Сан-Паулу), Корея (бієнале в Кванджу), Туреччина (Стамбульська бієнале), ПАР (бієнале в Йоганнесбурзі) та ін. Шанхайська бієнале – найбільша культурна подія сучасного мистецтва, що проводиться в Китаї. Інтерес до Шанхайського бієнале викликаний низкою причин, зокрема й економічних. КНР, як потужна країна в аспекті промисловості і торгівлі, набирає обертів і в галузі мистецтва. Започаткування мистецького бієнале 1996 р. свідчить про активні наміри КНР заявити про себе як країну, де, окрім традиційних промислів, розвивається сучасне мистецтво. Одним із завдань бієнале є популяризація художників Китаю. Шанхайська бієнале орієнтується передусім на сучасне концептуальне мистецтво, що відбивається також в темах: 1996 рік – «Відкритий простір», 1998 рік – «Спадщина і відкриття», 2000 рік – «Дух Шанхаю», 2002 рік – «Міський креатив», 2004 рік – «Техніка видимого», 2006 рік – «Гіпердизайн», 2008 рік – «Транслокальний рух», 2010 рік – «Репетиція» та ін. Бієнале 2000 року стало першим мистецьким заходом КНР, що привернуло увагу зарубіжної арт-критики за своє новаторство й масштаби проведення. Міжнародну команду кураторів очолював Хоу Ханьжу.

2010 року увага преси була прикута до «Божевільної каруселі» Ван Мея. Інсталяцію розташували біля воріт Шанхайського художнього музею. Карусель складалася з центральної колони і відгалужень. Колона каруселі складалася з ігрових автоматів, які блимали і телефонували, обіцяючи заплатити людям, які підійдуть. Неприємні фігури з молотками в руках їздили на монстрах, схожих на чудернацькі нафтопровідні труби, які робили безконтрольний викид. Тема цієї роботи доволі актуальна – протистояння урбанізації і викачуванню корисних копалин [6].

Проблеми глобалізму порушував і Цю Чжиці роботою «Барвисті іграшки», яку представлено на бієнале 2010 року. Інсталяція являла собою великий камінь-колесо, що використовується для створення зображень зірок на білому піску та дерев'яних палиць, які після себе залишали заглибини. Автор задумки дбав про активне залучення глядачів, яким була надана можливість прокрутити жорна вручну. Концепція автора така: показати унікальність і красу природи. І жодна рукотворна споруда не зможе перевершити її, здебільшого відбувається лише руйнування [6].

Учасник бієнале Моу Буянь роботою «Останній подих» (2010) розкрив проблему голоду. Художником використано опудало порідної собаки (як знак прирученої домашньої тварини) і компресор, який імітував дихання. Глядачам запропонували побачити «останній подих» тварини, яка помирала від голоду. Сам творчий проект складався з трьох елементів: опудала-пса, білого кахлю та прихованого компресора. Кожен елемент мав своє призначення. Кахель символізував людську оселю, використовуючи декоративну функцію. Мертва собака уособлювала одночасно декілька проблем. По-перше, тема голоду – проблема, яку винесено на одне з перших місць серед глобальних факторів ризику. По-друге, автор розкриває концепт залежності домашніх улюбленців від їх господарів, які мають, крім привілей, ще й певні обов'язки. Автор також вказував на атрофовані можливості приручених тварин, яких селекційно виводили для досягнення певних функцій, переважно декоративних [6].

Актуальною з огляду на проблематику наукової роботи є інсталяція Лі Сяофей «Невідомі (безликі) Грані» (2014). Художник порівнює світ з конвеєром, який створює повторювані, однакові, механічні і беземоційні засоби, які ефективно і швидко

розширюють обсяг виробництва. Повтори й одноманітність стосуються не тільки машин, а й робітників. Так художник показав життя Китаю, адже країна – лідер у виробництві товарів та наявності дешевої робочої сили. Після виробництва, починається етап пересування або переміщення. Продукція від «фабрики світу» (так часто називають Китай) починає подорож до різних портів. У кожній гавані заздалегідь виготовлені бетонні частини бар'єрів, що розбивають хвилі – архітектурні споруди, розташовані між морем і суходолом, які запобігають розмиванню берегової лінії. Лі Сяофей створив з склотканини напівфабрикат. Хрестоподібні залізобетонні елементи перетворюються на суто формальні абстрактні об'єкти. У виставковій залі художник також збудував невелику острівну набережну [6].

Не менш цікавими є інсталяції останніх років. Так, на бієнале 2016 р. було представлено драматичну інсталяцію під назвою «The Great Chain of Being – Planet Trilogy» (2016), що розроблена відомим театральним режисером Му Сен, і містить звукові, світлові ефекти, які поєднують інсталяції понад 40 художників, зокрема студентів Китайської академії мистецтв. Його творчий проект посів центральне місце у виставці [7].

Основним майданчиком проведення бієнале є Шанхайський художній музей та Power Station of Art – колишня електростанція. Протягом усього виставкового періоду відбуваються публічні програми. Їх актуальність полягає в популяризації сучасного мистецтва серед широкої громадськості протягом тривалого періоду. Активно застосовується також практика використання простору торгових центрів. Таке рішення обґрунтовано трьома факторами: по-перше, торгові центри відвідує майже все місцеве населення, по-друге, місця торгівлі привертають увагу туристів, таким чином, підвищуються продажі, по-третє, захист інсталяцій від зовнішнього впливу погоди.

Таким чином, трансформації у сучасному мистецтві обумовлені певною мірою процесом глобалізації. Мистецькі бієнале мають чітко виражений інтеграційний характер. Не менш важливим для розвитку мистецтва є ліквідація кордонів «Європа-Схід». Це відбулось завдяки передусім бієнале – значній події у сучасному мистецтві. Бієнале є не лише масштабною мистецькою виставкою – це складний діалог культур, де порушуються соціокультурні питання, які мають різноманітне художнє і технічне втілення. Аналіз інсталяцій провідних митців унаочнює відкритість художників процесу глобалізації. Філософія планетарної самосвідомості й концептуальна спрямованість простежується в магістральних темах бієнале і в інсталяціях митців.

Список використаної літератури

1. Яковець І. О. Візуальні мистецтва в контексті розвитку культури інформаційного суспільства / І. О. Яковець // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв . Мистецтвознавство. Архитектура. - 2014. – № 1. – С. 121–125 ; Yakovets I. O. Vizualni mystetstva v konteksti rozvytku kultury informatsiinoho suspilstva / I. O. Yakovets // Visnyk Kharkivskoi derzhavnoi akademii dyzainu i mystetstv . Mystetstvoznnavstvo. Arkhytektura. – 2014. – № 1. – S. 121–125.
2. Turner Contemporary [Electronic resource]. – Mode of access : <https://www.turnercontemporary.org/exhibitions/my-bed>
3. Cleaner dumps Hirst installation [Electronic resource]. – Mode of access : <http://www.freerepublic.com/focus/fr/551752/posts>
4. Сидоренко В. Д. Візуальне мистецтво від авангардних зрушень до новітніх спрямувань: Розвиток візуального мистецтва України ХХ–ХХІ століть / В. Д. Сидоренко. – Київ : ВХ[студіо], 2008. – 187 с.: іл. ; Sydorenko V. D. Vizualne mystetstvo vid avanhardnykh zrushen do novitnikh spriamuvan: Rozvytok vizualnoho mystetstva Ukrainy ХХ–ХІХ stolit / V. D. Sydorenko. – Kyiv : VKh[studio], 2008. – 187 s.: il.

5. Авраменко О. Венеціанська бієнале 2015. Оглядний репортаж з виставки з елементами критики і аналізу / О. Авраменко // Сучасне мистецтво. - 2015. – Вип. XI. – С. 61–72 ; Avramenko O. Venetsianska biennale 2015. Ohliadovyi reportazh z vystavky z elementamy krytyky i analizu / O. Avramenko // Suchasne mystetsvo. - 2015. – Vyp. XI. – S. 61–72

6. 8 reasons to visit the Shanghai Biennale [Electronic resource]. – Mode of access : <http://travel.cnn.com/shanghai/play/8-reasons-visit-eighth-shanghai-biennale-272541/>

7. 11th Shanghai Biennale [Electronic resource]. – Mode of access : <https://frieze.com/article/11th-shanghai-biennale-0>

Стаття надішла до редакції 09.10.2017

A. Bilyk, M. Shakhman

GLOBALIZATION AS A FACTOR OF TRANSFORMATION CHANGES IN CONTEMPORARY ART

The present article is devoted to the study of the phenomenon of contemporary art globalization. The influence of globalization on art is shown. The creation of artists is analysed thanks to famous installations in the conditions of globalization of art. The importance of contemporary art as a globalization factor of art culture is shown. The article focuses on the exhibition spaces that should be studied and analysed from the point of view of interactivity.

This article studies the Biennale cultural space around the world and its influence on contemporary art: the Venice Biennale after the Second World War; the representation of artists gradually goes beyond the borders of Europe. This is of interest to artists, the public, and art historians around the world. The representation of artists from different continents at the international biennial of Europe generates the dissemination of artistic biennials around the world.

The analysis of the installations of leading Chinese artists at the Shanghai Biennale demonstrates the openness of Chinese artists to the process of globalization. The analysis of the Shanghai Biennale shows the output of Chinese artists beyond traditional arts, their active integration into the contemporary art of the world. The article proves that artistic biennials have a clearly defined integrational character. The philosophy of planetary consciousness and conceptual orientation can be traced both in the main themes of the biennial, as well as in individual installations of artists. The problems of globalization effect art culture. Globalization has given impetus to the development of contemporary art, allowing local artists to enter the international context, stimulating the funding of initiatives for contemporary art, and contributes to market development and the massive interest of viewers.

Transformation of contemporary art is shown in the context of globalization especially - the spreading of installations, performances and other art practices, wiping the boundary between art and non-art and wiping the boundaries between traditional forms of art.

Key words: *biennial, contemporary art, globalization, installation, performance, Shanghai Biennale, Venice Biennale.*